

AS TRADICIÓN NOS POBOS DA RUTA MARÍTIMA XACOBEA ONS, MEU PARAÍSO DE ONTE (VII) "A FESTA DOS MAIOS"

Por: Julio Santos Pena

Aquel ano presentou una primavera luminosa e agradable. Pasarámo-lo Entroido con pouca actividade propia de tan singular festa porque na veciñanza estaba presente un certo medo polas prohibicións que, dende moitos anos atrás, pesaban sobre a tradición de face-la máis grande transgresión da realidade antes de entrar no eido coresmal imposto polo clero. O Entroido limitábase a ver correr a algúns rillotes vestidos de nenas ou, á viceversa, algunhas nenas facendo de homes dicindo calquera cousa, de lonxe, a aqueles cos que se atopaban no camiño. Iso si, ningunha prohibición foi quen de evitar que

que asistían para ir aprendendo algo e, se cadra, para deixar que os seus pais e nais quedasen libres para face-los seus labores no mar e no campo. Aquel preocupante abstencionismo escolar tiña razón na presenza de bandadas de corvos que voaban sobre a illa na procura de alimento e, como xa era época da semente do millo, caían nas leiras como verdadeiras pragas sobre os grans que aínda sen xermolar, podían estar sobor da terra fresca recentemente traballada polas familias na procura de conquistar a mellor das colleitas pouco antes do que chegase a calor de verán, para ter boa reserva de alimentación para os animais da casa.

Nenos e nenas tiñan que colocarse a carón das leiras coas fondas das que facían saír pedras mentres emitían un peculiar berro que espantaba a negurosa nube de corvos que ían de leira en leira buscando o apouso que a penas conquerían pois en todas elas estaban apousoados os nenos e jai daquela leira que non tivese permanente vixilancia dende a saída do sol ata a súa afastada caída no mar!. Se vos lembrades hai dous capítulos desta serie nos que vos relatei este mesmo espectáculo pero daquela era cando xa o millo saía como novo froito nas espigas que os corvos desgraciaban de semellante

xeito se eran quen de camuflarse no eirado ou non houbera ameaza de pedrada dende os lindes da finca. Unha vez enraizada a semente do millo, os corvos xa non buscaban o recurso alimentario nas leiras polo que, dúas ou tres semanas máis adiante, a escola retomaba o seu aspecto habitual cos nenos e nenas nas súas bancadas.

Poucas veces naquel ano saíramos da Illa para vir a terra nos fins de semana. A beleza da primavera facíanos desexar a chegada do sábado e o domingo para percorre-lo

"Rapaces illáns de mudados. Entroido anos 60. Barrio de Curro"

nas casas se comera nos días do Entroido os produtos propios procedentes do cocho ben criado perante todo o ano que fora sacrificado semanas atrás. Orelas, e sobre todo filloas, coroaban os xantares en tódolos fogares illáns por aqueles días facendo de todo boa a tradición.

A escola recuperara en poucos días a normalidade aínda que, de alí a pouco, empecei a comprobar que os rapaces faltaban moito máis do que podía ser normal. Había algúns días que quedaba no aula só cos máis cativos que aínda non tiñan nin sequera obriga de estar nela pero

entorno de punta a punta na procura da paisaxe propia da época do ano. Saír pola mañá tomando o camiño do Canesol, co sol polas costas que enchía de luminosidade o exterior da ría, era unha regalía para a vista e o espírito. Pian, pianíño, tomabámo-lo sendeiro de Pereiró facendo mil paradas fronte a esta ou a outra casa desde onde nos saudaban con moito cariño se cadra, as primeiras veces, estrañados da nosa teima de tomar aquel rumbo con tanta frecuencia. Alá polas últimas casas de Pereiró tiñamos unha parada obrigada porque sempre nos atopabamos co vello Olegario, a quen todos chamaban “Cambados”, un home curtido pola vida e polo mundo que despois de pasar a súa infancia na Illa de onde era nativo, foi probar sorte a Sudamérica para retornar a Ons de onde era parte cósmica integrante en perfecta simbiose. “Cambados” era un home sempre sorrinte e moi retranqueiro, baúl de mil historias e anécdotas da súa vida e experiencia que gustaba de contar coa gracia especial da que estaba dotado. O seu maior padecemento era que sufría de asma, algo que moitas veces facíao pensar se sería bo ou non desprazarse ás tabernas de Curro xa que tiña que facelo andando para ir e para vir e, con frecuencia, os efectos da asma facíanlle pouco doado o camiño. Cada semana viña Cambados á miña casa para poñer unha inxección contra o seu padecemento que agradecía sempre pola mellora que lle supoñía.

Despois de falar e rir uns intres con Olegario seguíamos o rumbo cara ó “Buraco do Inferno”, ese misterioso enclave illán ó que se lle ten moito respecto porque por el, darriba abaixo, poden andar as almas dos que foron quedando por accidente ou negligente irreflexión. Son moitas as lendas, cecais infundadas, que ten o “Buraco do Inferno” e cada vez que nos acercabamos a el tiñamos a impresión de estar lonxe, moi lonxe, onde o ruído da civilización non podería chegar xamais, escoitando só o rebumbio das ondas do mar contra a costa exterior da Illa, levantando branca escuma que moitas veces viña parar onda nós a modo de saúdo daquel espectáculo increíble da Creación. O retorno, tomando o camiño do Faro, era igualmente enriquecedor do espírito, ó pisa-lo sendeiro entre o verde das súas marxes coroado de froliñas de cen cores. Daquela xa o sol dominaba, pendurado dun fío invisible, todo o espacio e o espectáculo

da Ría, fendido o mar polas coiteladas das quillas dos barcos que atravesaban dun lado a outro, presentábasenos sinxelamente ledicioso.

Aquela mañá, á saída da casa, Pancho, o dono do barco de carga e pasaxe e tamén o carteiro da illa, entregoume unha carta do meu pai que, vendo que tardabamos en ir a terra quería saber se había algún motivo para elo. Hei dicir que el nunca comprendera moi ben a decisión que nos levara a ocupar o noso posto de traballo na Illa e moito menos a paixón que, dende que alí estábamos, sentiamos polo enclave e as súas xentes. Naquela carta queixábase, como directivo que era da “Asociación de Cultura e Arte Santa Cecilia” de Marín, entidade recuperadora da

“Piorno de madeira da casa do Cambados en Pereiró

tradicional Festa dos Maios, de que aquel ano non se apuntara para o concurso ningún grupo de maios nin de barcos. Lamentábase da perda dunha tradición que o pobo de Marín tiña a gala como unha das vilas mariñeiras na que esta singular festa se celebraba dende tempo inmemorial e fora recuperada polo famoso pintor e mestre de escola Don Manuel Torres Martínez. Sen sabelo, o meu pai prendeu en min unha mecha de inqueda pola miña afección a soste esa festa na que participara de neno e despois, xa de mestre, cos meus alumnos do colexio onde traballara.

Paseabamos en silencio polos camiños da illa e rebulíame na cabeza que non debería ser que se perdera tan tradicional festa na miña vila natal pola desidia da xente,

PANADERIA CAFETERIA

PANNES

Ezequiel Massoni, 22 - Teléfono 986 891 451 - MARIN

Preparamos, previo encargo: Buffets, empanadas, comidas y todo tipo de reuniones gastronómicas, familiares y amigables.

Saldrá satisfecho de nuestro Servicio

dos maiores que, cando foran nenos coma min, tiveramos a sorte de participar nela con grande ledicia. De súpeto pareceume ver que, os pampullos e as marabillas que crecían nas fincas por onde pasabamos, ollaban para nós e o recendente fiúncho que se atopaba por toneladas ó longo e ó ancho da illa comezou a mina-lo meu sentido.

- Vou levar un maio de rapaces da illa a Marín- dixen en alta voz mirando para a miña dona que á súa vez ollou para min como se me vira tolear de vez.

-¡Estás tolo...! - escapoulle logo de pesar a idea na balanza da razón.

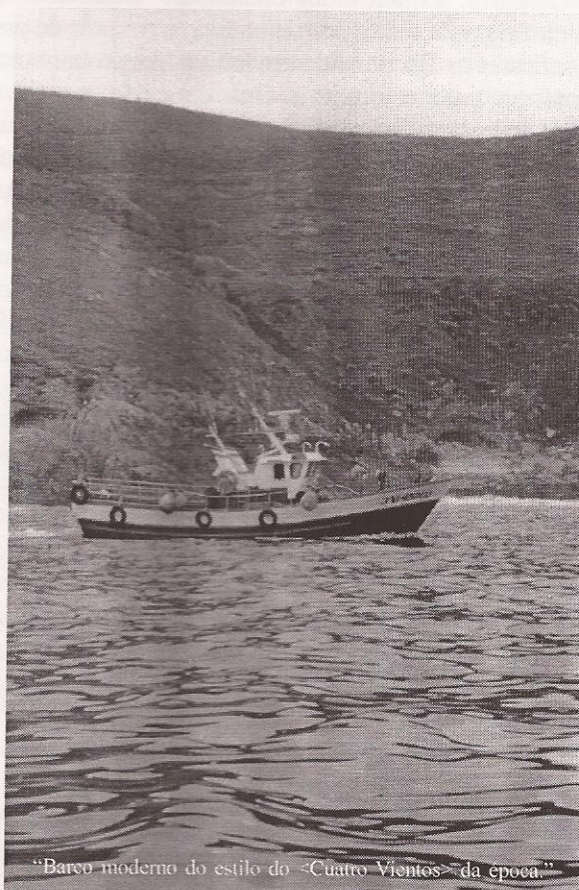
Aquela lóxica resposta fíxome sorrir e calei. Pero a idea seguiu bulindo na miña cabeza perante todo o día. Faltaban dúas semanas para o día primeiro de maio e aquel sábado decidimos trasladarnos a terra despois de, alomenos, dous meses de estancia prolongada en Ons. Alí decateime de que, efectivamente, non se presentaba ningún maio nin embarcación á festa daquel ano, cousa que se me facía incomprendible e doloroso.

De volta á illa a decisión xa estaba tomada pola miña parte. Só faltaba que os rapaces a aceptaran alí e tiveran o permiso dos seus pais para face-la viaxe ata Marín. Claro que antes, e a toda présa porque o tempo víñasenos enriba, había que compoñe-la canción, ensaia-lo canto logo de explicarlle ós nenos qué era un “maio” e o seu significado, pensar en facelo e tamén en cómo iamos a transportalo ata Marín. O que fixen para que a idea non dera volta, foi remitir ó Ateneo una carta manifestando o noso desexo de acudir ó concurso.

E puxémonos mans á obra. Os nenos ilusionáronse coa viaxe sobre todo porque para eles era unha novidade o facelo como parte integrante dun conxunto máis ou menos músico-coral que ía participar nun concurso. Os primeiros días de ensaio estiveron marcados pola sorpresa e os nervios dos rillotes que, pouco a pouco, foron collendo o ritmo que levaban con verdadeiros fungueiros dos carros do país que aínda había daquela nas casas de illa. A canción falaba da Illa e a súa beleza e tamén denunciaba os problemas que nela se vivían, que eran moitos e se cadra máis incomprendibles para a xente “de terra”, seguramente incapaz de entender cómo se podía vivir case que sen luz eléctrica; sen asistencia médica; sen ruído de coches nin motos e de xeito tan diferente a eles que estaban a tan só

unha ducia de millas mariñas de distancia. Coa canción ben aprendida ó son dos singulares fungueiros dos carros, os nenos sentíanse verdadeiras estrelas e xa soñaban coa viaxe a Marín.

Para face-lo maio solicitámo-la axuda de Juan Reiriz, un mariñeiro amigo da nosa escola que viña por alí con frecuencia e do que eu sabía que tiña ben gañadas mañas de carpinteiro. Juan brindouse de seguida a, seguindo ás miñas explicacións, montarnos o armazón do maio para o que el mesmo, mentres os nenos saíran na percura de

“Barco moderno do estilo do ‘Cuatro Vientos’ da época.”

pampullos, marabillas e fiúncho, ir ensamblando as patas, os aros e as canas derredor facendo una estrutura cónica ideal para sobor dela colocar os adornos florais correspondentes. Terminada a obra faltaba o remate

Leña Verde

ZONA PEATONAL BANDA DO RÍO

BUEU

Teléfono: 986 323 483

superior para o que, o mesmo Juan, puxo como idea colocar entre dous aros adornados de flores un pequeno barco que el tiña na casa e que podería identificar a orixe do noso maio perfectamente e todo quedou preparado para a montaxe final.

Claro que chegar a Marín, dende a Illa, cun maio non era cousa doada. Precisabamos cando menos un barco que nos levara e foi o momento de falar con Benito, un dos donos do "Cuatro Vientos" que era daquela o barco máis grande e potente da flotilla da illa. A Benito, que tiña ó seu fillo Carlos na escola pareceulle boa a idea e comprometeuse a transportarnos no mesmo día primeiro ata o peirao de Marín co que o desprazamento deixou de ser un problema.

Aquela foi unha noite longa. Pola tarde, os nenos amontoaran na mesma escola os materiais precisos para face-lo maio e puxémonos a traballar con grande ilusión. A confección de colares de pampullos facíalles moita ilusión e un a un ían cubrindo o chan dunha sa da escola na que o arrecendo a flores fixérase intenso. Á tardiña empezamos a cubri-lo maio e, as caras dos rapaces e dalgunhas persoas que nos viñeran axudar ían mostrando sorpresa a cada tramo cuberto do maio dende a saia de espadaina sobre a que colocamos os tres faldróns superpostos do verde fiúncho, ata a sucesión colorista de pampullos e marabilla brancas que foron culminando unha obra para min bastante humilde pero para eles que nunca tal miraran, de auténtica arte. Claro que a felicidade non podía ser completa e, á caída da noite, empezou a levantarse unha marusía que facía brua-lo mar, inequívoco

senal de que o día poderíase presentar malo. O traballo na aula da escola foi intenso e rematou ben pasada a medianoite quedando catro detalles finais para a mañá. Os nenos e a xente que nos axudara fora marchando pouco a pouco ata deixarnos sós con maio practicamente rematado. Polas fiestras da escola asubiaba xa un vento que nos fixo pensar que teríamos que renunciar á viaxe. Pola mañá, ben

cedo, os nenos rodeaban a escola inquedos e bulideiros cos fungueiros dos carros na man. Abrín a porta e, ó mira quedaron sen fala, cos ollos moi abertos contemplando o colorido do seu maio impregnada como estaba toda a estancia dos arrecendos mesturados do fiúncho e os pampullos.

Chovía, o vento do sur fixérase dono do ambiente e no peirao, as ondas do mar estrelábanse con violencia pero ningún de nós se decatara en aquel intre da negativa situación, tan ilusionados como estabamos co noso maio e coa viaxe a Marín.

Varios cornos, unhas cantas rosas e un collar de laranxas do po foron os remates da obra nos que estabamos enfrascados cando escoitamos petar na porta. Era Benito, o dono do barco que viña con cara de circunstancias consciente de que nos ía dar un bo desgusto.

- Non imos poder ir- dixo verdadeiramente compunxido - hai moito mar e venta moito

- Bueno - tranquiliceino - pois non imos. Farémo-la festa pola illa. Se non se pode, pois non se pode - dixeron decidido mentres Benito cambiou a faciana máis tranquilo e libre do que entendía como unha responsabilidade propia.... Pero pasa, pasa. continúei. ven mira-lo maio.

Benito entrou na escola e, ó traspasa-lo marco da porta,

"Cantando o Maio polas rúas de Marín"

COLABORA:

CONCELLO DE BUEU

quedou abraiado, seguramente porque non esperaba toparse con semellante espectáculo, e só acertou a dicir

-¡Qué bonito! e despois de dar un par de voltas ó maio e consciente do desencanto que naqueles momentos se apoderara dos rapaces, buscoume coa vista e dixo decidido: ¡Pois temos que ir!. Se podemos embarcar, imos. Os rapaces recuperaron o sorriso e, ó pouco chegou ó peirao o “Cuatro Vientos” no que, con considerable dificultade, embarcamos maio e nenos e puxemos rumbo a Marín, se cadra na primeira vez da historia na que un maio fixo unha travesía marítima.

Logo de case dúas horas de viaxe, o “Cuatro Vientos” chegou ó peirao de Marín e desembarcámo-lo maio que houbo que refacer en algúns detalles tras sufrir-los efectos do vento na viaxe marítima. Dende alí, os rapaces foron percorrendo as rúas parando aquí ou alá para, apousando o maio no medio delas, face-lo canto ó seu arredor co soar compasado dos fungueiros no chan. Sentíanse verdadeiros protagonistas da xornada é ademais porque, ó remate da actuación, a xente que sabía da súa procedencia, amosáballes un especial cariño.

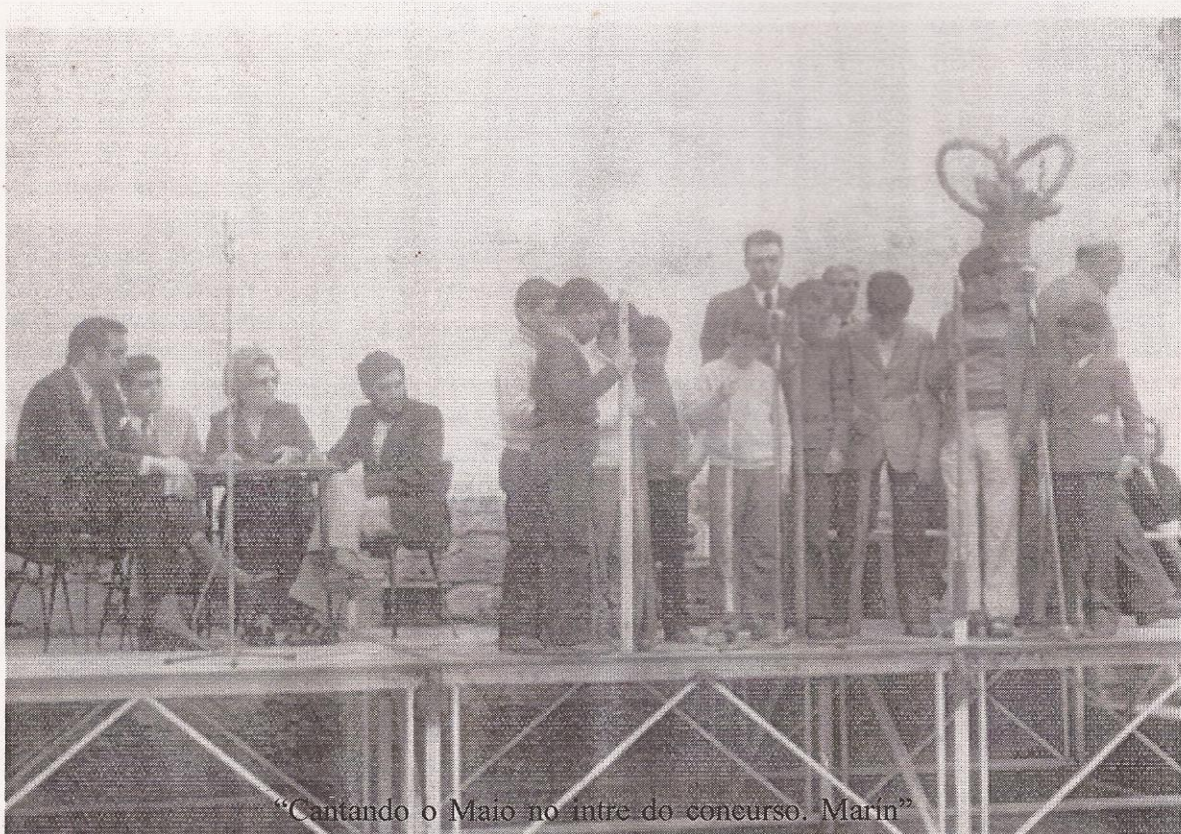
O maio “O Illeños de Ons” participou pola tarde nun singular concurso no que era o único participante. Daquela sentímonos todos un pouco salvadores da tradicional festa que aquel ano quedaría valeira de contido se non fora polo noso esforzo e ilusión que ademais quedou recollida para a

historia nunha carta que o pintor Manuel Torres Martínez lle remitiu ó seu amigo “Benchosei” na que, logo de laiarse de que, dende o seu punto de vista, os maios perdían a esencia poética e asegurar que estaba case que arrepentido de ter recuperada a festa anos atrás, fai mención a nós dicíndolle “E este ano non habrá ningún maio de aquí e só teremos un de Ons que traerá un escolante de Marín que traballa alí”, referencia que nos enche de satisfacción.

Rematada a actuación dos rapaces do noso maio, que foi presenciada por moita xente de Marín e tamén da Illa que se desprazou para estar presente, a Asociación Santa Cecilia convidounos a unha boa merenda servida no desaparecido “Bar Ons” co que puxemos fin a unha xornada inesquecible para todos nós.

O maio quedou en Marín e nós tivemos que quedar tamén tres días en “terra”, invernados, debido a unha gran marusía e a un considerable temporal que impedía a chegada dos barcos á Illa. Os nenos aloxáronse nas casas dos seus familiares en Portonovo e aproveitaron para canta-lo maio por aquela vila veciña nas tardes de invernada. Cando nos atopamos con algún daqueles rapaces, e nos lembramos das cousas da nosa escola, o día do maio é unha das datas que nos resulta inesquecible.

Días despois a recuperámo-la normalidade da vida na escola e na illa e no próximo Aunios contareivos outras historias.

“Cantando o Maio no intre do concurso. Marín”